

SZÉKELY KÖZBIRTOKOSSÁGOK A 21. SZÁZAD ELEJÉN

Bárth János* beszélgetése **Kézdi József** és **Kánya Imre** csíkszentgyörgyi
közbirtokossági vezetőkkel

Bárth János:

Hol van Csíkszentgyörgy és miről nevezetes?

Kézdi József:

Csíkszentgyörgy a mai Románia közepén, Erdélyország keleti határán fekszik. Annyira a keleti határon vagyunk, hogy Trianon előtt adminisztratív területünkön két vámház létezett: egy az Úz völgyében és egy a Csobányos völgyében. Településünk lakossága ma is 100%-ban katolikus és magyar. A falu híressége volt az 1700-as évek elején Illyés András választott erdélyi püspök, aki rövid ideig Csíkszentgyörgyről irányította egyházmegyéjét. A csíkszentgyörgyi Bálint Ignác kapitány egész vagyonát a csíksomlyói kegytemplom felújítására szentelte. Az 1848/49-es szabadságharc nyergestetői ütközetének a vezetője Gál Sándor is Csíkszentgyörgyön született. Falunkból származik Márton Ferenc festőművész, aki többek között a kecskeméti Katona József síremléket és a szegedi fogadalmi templom freskóit alkotta. Orbán Balázs azt írta falunkról, hogy Csíkszentgyörgyön a hegyek között legszebb a harmat és legszebbek a nők.

Bárth János:

Ha valaki rendszeresen jár a Királyhágón túl, és beszélget is az emberekkel, akkor sokat hall – különösen a Székelyföldön – a 2000. évi I. törvényről. Ez a romániai törvény tette lehetővé az elkobzott régi közbirtokossági erdők visszaigénylését és a közbirtokosságok újra alakulását. A csíkszentgyörgyiek résen voltak, és visszaszerezték hajdani erdőiket. Megalakult és ma is működik a „nagy” közbirtokosság és három kisebb tizesközbirtokosság. *Kézdi József* úr a „nagy” közbirtokosság elnöke. *Kánya Imre* úr is jól ismeri a „nagy” közbirto-

kely tizes. A csíkszentgyörgyi és csíkbánkfalvi tizesek működése a XVII–XX. században, Kecskemét, 2007; A csíkszentgyörgyi kepe 1809-ben. In: Barna Gábor (szerk.): Társadalom, kultúra, természet. Tanulmányok a 60 éves Bellon Tibor tiszteletére, 189–194. Karcag–Szeged, 2001; Az erdélyi egyházközség: a „megye”. In: Bánkiné Molnár Erzsébet (szerk.): Autonóm közösségek a magyar történelemben. 211–220. Kiskunfélegyháza, 2003; Hídközösségek Csíkszentgyörgyön. In: Ujváry Zoltán (szerk.): Az Alföld vonzásában. Tanulmányok a 60 esztendő Novák László Ferenc tiszteletére, 153–157. Nagykőrös–Debrecen, 2007; Egyéni birtoklás és közbirtoklás az alsíki tizesekben. In: Bánkiné Molnár Erzsébet (szerk.): Föld és társadalom. 47–56. Kiskunfélegyháza, 2007; Kapuközösségek Csíkszentgyörgyön. Agria XLIII. 157–162. Eger, 2007; Erdély és a Partium településnéprajzi viszonyai. Ház és Ember 20. 45–60. Szentendre, 2007; Tizesjegyzőkönyvek a Székelyföldön. In: Fülemüle Ágnes – Kiss Réka (szerk.): Történeti forrás – néprajzi olvasat. 150–153. Budapest, 2008.

kosságot, mert annak jegyzője, és egyben az un. Jenőfalva tizes „kis” közbirtokosságának az elnöke is. Arra kérem őket, hogy néhány mondatban mutassák be az általuk vezetett közbirtokosságokat!

Kézdi József:

A csíkszentgyörgyi közbirtokosságot 1949-ben az akkori kommunista rendszer megszüntette. A közbirtokosság vagyona az állam tulajdonába került. A 2000. évi I. törvénnyel a közbirtokosságok visszaállíthatók lettek. A törvény szépséghibája, hogy a régi közbirtokosságban részvénnyel rendelkező egyházak vagyonát különválasztották, és az új közbirtokosságnak nem adták vissza az egyházak és az iskolák *jókait*. Az I-es törvény szerint még létezett egy felső határ 20 hektárban. Tehát ha az én édesapámnak volt 22 hektár *jógok* után járó részvénye, nem adták mind vissza, csak 20-at. Ezt egy későbbi, a 2005-ben hozott 247-es törvény eltörölte és a felső határt megszüntette. Vagyis, ha valakinek volt 50 hektárnyi átszámított jog tulajdona, mindet visszakapta.

A csíkszentgyörgyi közbirtokosságnak 3643 hektár területe van, amiből 3228 hektár erdő, a többi erdős legelő. A gazdasági szervezet 566 család közbirtokát kezeli. 1 hektár 30 ár közbirtok tulajdonra jut egy birtokossági *jog*. A közbirtokosságban jelenleg 2643 örökhagyó van, akik 3691 *jogot* birtokolnak. Az a szépséghiba, hogy ma minden örökös részesedik a *jógokból*. A régi székely közbirtokosságban a *jogot* mindig a legkisebb gyermek örökölte, aki a szülőkkel maradt. A *jogot* a faluból kivinni nem lehetett. Most a csíkszentgyörgyi közbirtokosságnak Ausztráliától Amerikáig mindenhol vannak részvényesei. A *jógok* több mint 25%-át olyanok birtokolják, akik Csíkszentgyörgy község területén kívül élnek. Ez gondot jelent olyan esetben, amikor a közbirtokossági gyűlésen a tagság kétharmadának kell a teremben lenni. Ezért tavasszal az alapszabályunkat kénytelenek voltunk módosítani.

Kánya Imre:

Csíkszentgyörgy három tizesre oszlik: *Háromtizesre*, *Jenőfalva tizesre* és *Körösmény tizesre*. Mindhárom tizesnek van közbirtokossága. 2000 után a tizesközbirtokosságok is visszaigényelték és visszakapták a hajdani tizesbirtokokat, a tilalmasokat. A mai tizeseknek körülbelül 250–250 hektár területük van, amiből 150 hektár erdő és 100 hektár legelő. Háromtizesben 198, Jenőfalva tizesben 145, Körösmény tizesben 119 család lakik. A tizesek szervezik a hazajáró csordákat, amelyekben a fejős tehenek legelnek. Van még ma is pásztorfogadás. Tizesenként külön-külön minden tavasszal megfogadjuk a pásztorokat. A pásztorbér, amelyet a tehentartó gazdák adnak, a következő alkotórészekből áll: 1 tehen után egy *tarisznya*, vagyis 1 tarisznányi ételkészlet, ahányszor a tehenek számától függően a gazdára rákerül a sor, valamint 1 tehen után 50 lej és 15 kg *pityóka*. Amikor visszakaptuk a területeket, majdnem minden tizesnek két-két hazajáró csordája volt. Ma már csak egy-egy van, mivel az utóbbi években nagyon lecsökkent az állatok száma.

Bárth János:

Hogyan gazdálkodik ma a „nagy” közbirtokosság? Milyen bevételekkel rendelkezik? Hogyan használja fel a jövedelmét? Hogyan támogatja tagjait?

Kézdi József:

A fenyőerdő ott él meg, ahol egy bizonyos klíma létezik: megfelelő hőmérséklet, magasság, nedvesség. A mi erdőink 80%-ban fenyőerdők. A fenyő az ültetés pillanatától 5 évig gondozást igényel. A fűvet minden nyáron lesarlózzuk, kaszáljuk, nehogy elnyomja a csemetét. A fa 5–30 éves korában éli az életét, 30–40 éves korában történik az első gyérítés, ami még mindig költség, és a ráfordított összeget nem adja vissza. A második gyérítés a fa 60 éves korában van, amikor a 25–30 cm vastagságú kivágott fa már pénzt hoz. A fővágást a fa 80 éves korában engedi meg az állam. A lombhullató erdőkben nincs ültetés, ott mindig makkfákat hagynak – egy hektáron 4–5 fát –, és a lehullott makkról gyarapodik az erdő. Ezeket a fákat 130–140 éves korukban engedik kivágni. Nekünk a fővágásunk évi 14 000 köbméter fa, aminek az értéke euróban számolva 500 000 euro. Ez sok pénz. Ennek 15%-át kötelezően egy bankszámlára kell letenni, ami egy újratemelési alap. Ebből finanszírozzuk a csemetéket és a munkások bérét. Csemeteültetés idején 80–100 ember dolgozik nálunk.

A kivágott fa értékesítése a legfontosabb bevételi alap. Ehhez jön még a 10 évre kötött vadászati bérlet jövedelme. A Keleti-Kárpátokban annyi a medve, hogy Csíkszentgyörgyre is bejönnek a 2–3 éves bocsok. Az erdei gyümölcsök, a *kokojsza* vagy a gombák is bevételt jelentenek, de ez aprópénz.

Nagy bevételt látunk az oxigénben. Arra is képesek vagyunk, hogy eladjuk az oxigént! Arról van szó, hogy egy nemzetközi egyezmény alapján a széndioxidot kibocsájtó nagy ipari üzemek az oxigént termelő cégektől (közbirtokosságok) kvótát vesznek. Ennek a lebonyolítását egy dán cég vállalta, de az így nyert pénz 50%-át kéri. Nekünk ez akkor érne meg, ha a mi részesedésünk legalább 60% lenne.

A kiadások listáját az erdészeti szakvállalattal végeztetett erdőörzés vezeti. A bevételek egyharmad részét minden évben kiosztjuk a tagság között. A közbirtokosság a csíki télben lista alapján biztosítja a tűzifát (bükkfa) tagjainak. Utána még marad a számlán annyi, amiből pénzt oszthatunk a birtokolt *jógok* arányában. Például kapok én a *jógaim* után 30 millió (rég)i lej, ebből 12 millió értékű a tűzifa és még marad 18 millió lej pénzben. A csemetekertből mindenkinek jut egy tujafenyő karácsonykor.

Bárth János:

A „nagy” közbirtokosság olyan feladatokat is megold, ami nem is az ő dolga lenne, mint például a zenekar fenntartása, meg az egyház és az iskola támogatása.

Kézdi József:

Nagy támogatás volt a földgáz bevezetése a faluba, amit a közbirtokosság fizetett ki. Van egy 43 tagú fúvószenekarunk, amelyet mi alapítottunk. Hangszereit, egyenruháit mi vásároltuk, működését mi finanszírozzuk. Évente 5–6 fiatal családnak nyújtunk 250 millió régi lej családonkénti építkezési támogatást. Segítjük az egyházat, például a tornyok megvilágításával, az oltárok aranyozásával,

püspöklátogatáskor új szőnyeg vásárlásával és a plébánia felújításával. Támogatjuk az iskolát is. Év végén az öregek és a gyerekek karácsonyi ajándécsomagot kapnak a közbirtokosságtól alapvető élelmiszerekből.

Bárth János:

Úgy tudom, a tizesközbirtokosságok másféle stratégiát alkalmaznak a bevételek hasznosításában.

Kánya Imre:

2002 táján a tizesközbirtokosságok is kísérleteztek azzal, hogy a keletkezett hasznot kiosszák tagjaiknak. A 2002. évi nagy erdei széldöntés után fát is osztottak. 2006–2007 táján kialakult az a gyakorlat, hogy a keletkezett hasznot a tizesek olyan közösségi célokra költik, amelyek a tizeslakók összességének érdekeit szolgálják. Az utóbbi években két hidat építettünk a Fiság patakon, amelyek az 1975. évi árvíz óta nagyon hiányoztak, mivel a falu két oldalát kötik össze. Ezek az építkezések 1,5 millió régi lej (40 000 euró) értékben történtek. A tizestemetőkben ravatalozót építettünk. Tavalyadtuk át az egyiket, és idén fejezzük be a másikat.

Kézdi József:

Az elmúlt tíz évben sok egyetemista járt a falunkban Bárth János jóvoltából, aki maga két könyvet írt vidékünkéről: *Úz-völgyi magyarok* és *Az eleven székely tizes* címmel. A harmadik könyve most készül a hajdani, „megyének” nevezett helyi egyházszervezet működéséről, gazdálkodásáról. Nekünk nagyon fontos, amit Bárth János végez kutatóként Csíkszentgyörgyön, ezért a közbirtokosság az idei közgyűlésen megszavazta, hogy 2011-ben dr. Bárth János legyen településünk díszpolgára.

Bárth János:

Köszönöm a megtiszteltetést. Fontosnak tartom elmondani, hogy a 2010. április 18-án tartott közgyűlésen, ahol 313 tag volt jelen, akik 1836 jógot képviseltek, titkos szavazással egyhangúan újraválasztották Kézdi Józsefet a közbirtokosság elnökének. Ennek a szavazásnak üzenete van. Azt bizonyítja, hogy Kézdi úr jól irányítja a közbirtokosságot. Azt kívánom, Isten éltesse erőben, egészségben, hogy tevékenysége a következő években is nagy hasznára legyen az általa vezetett székely közösségnek!

Bárth János beszélget a székely közbirtokossági elnökökkel